

Rolul și importanța Munților Carpați în dezvoltarea economică

Cuprins:

UNITĂȚI MONTANE. CARPAȚII ROMÂNEȘTI	2
CARACTERE FIZICO-GEOGRAFICE	3
RELIEFUL	4
TRĂSĂTURI BIOPEDOCLIMATICE ȘI HIDROLOGICE	8
ETAJUL MUNȚILOR ÎNALȚI	8
ETAJUL MUNȚILOR MIJLOCII ȘI SCUNZI	9
CARACTERE DE GEOGRAFIE UMANĂ ȘI ECONOMICĂ	10
FACTORI CARE AU INFLUENȚAT DEZVOLTAREA UMANĂ ȘI ECONOMICĂ	10
POPULAȚIA	12
ECONOMIA CARPAȚILOR	13
BIBLIOGRAFIE	15

Unități montane. Carpații românești

Carpații românești fac parte din marele lanț muntos alpino-carpato-himalayan, apărut în urma orogenezelor alpine. Spre deosebire de Munții Alpi, în continuarea cărora se află, Carpații Românești sunt munți de înălțime mijlocie, menținându-se sub altitudinea de 3000 de metri.

Având o structură cutată, căreia i s-a adăugat cea mai întinsă masă vulcanică din Europa, aceștia au aspectul unui arc deschis către vest, Munții Apuseni formând coarda de legătură dintre cele două capete.

Relieful a luat naștere în mai multe etape orogenetice. Succesiunea mișcărilor orogenice, cu etapele de liniște tectonică (în timpul cărora agenții subaerieni modelau intens catenele muntoase formând suprafețe de denudație) a dus la infățișarea actuală a reliefului.

O caracteristică a reliefului Carpaților o constituie prezența unor depresiuni intracarpatică cu resurse de subsol, rezultat al unor frământări tectonice complexe, depresiuni care dau mare varietate spațiului carpatic și au permis popularea accentuată a acestora încă din timpul paleoliticului.

Ridicările în bloc, cu intensități diferite, în timpul ultimelor faze orogenetice, a masivelor carpatică, au permis râurilor să-și taie văi mai adânci, relieful căpătând un aspect de tinerețe. Acest fapt este accentuat și de formele zvelte ale culmilor de peste 2000 de metri altitudine absolută, operă a acțiunii ghețarilor cuaternari (aparținând ultimelor două glaciațiuni-Riss și Würm).

Dacă relieful, atât de variat sub aspect morfologic și de complex prin alcătuirea sa geologică, dă nota de fond peisajului montan carpatic, **clima**, prin particularitățile sale zonale și altitudinale contribuie la nuanțarea acestuia. Fără a depăși limitele cantitative ale climatului de munte, nuanțările care apar se datorează în primul rând altitudinii și apoi poziției masivelor muntoase față de orientarea circulației generale a atmosferei. Cea dintâi cauză determină repartiția diferențiată cantitativă a fenomenelor atmosferice pe etaje (alpin, subalpin etc.), iar poziția masivelor duce la perturbarea simetriei etajelor ca urmare a expunerii lor și a transformărilor ce le suferă masele de aer umed vestice dominante și arealele ciclonice în contact cu înălțimile carpatică.

Astfel, în distribuția temperaturii medii anuale se observă cum, în primul rând, altitudinea joacă un rol foarte mare. Prelucrarea în acest sens a datelor înregistrate arată un contrast termic (de la zi la noapte și de la iarnă la vară) ceva mai mare în Carpații de Est față de cei din Vest, amplitudinea termică diurnă fiind cu 1-2⁰C mai mare în est, iar cea lunară cu 6-8⁰C. Amplitudinile diurne la altitudini sub 2000 de metri capătă cele mai mari valori la sfârșitul verii și cele mai mici în decembrie, pentru că la peste 2000 de metri maximele să apară în aprilie și octombrie, iar minimele tot în decembrie.

Aceleași diferențe reduse se mențin și în ceea ce privește regimul precipitațiilor. În general se observă că, pentru aceeași latitudine și altitudine, în zonele muntoase vestice cad anual în medie cu 100 ml mai multe precipitații decât în cele estice, iar în ceea ce privește depresiunile interioare, acestea primesc tot aproximativ cu 100 ml anual mai puține precipitații decât zonele exterioare cu altitudini egale.

Din punct de vedere **hidrologic**, Carpații constituie zona de obârșie și alimentare cu apă pentru toate râurile principale de pe teritoriul țării.

Surgerea atinge, pentru zonele înalte, cele mai ridicate valori primăvara, mai timpuriu în Carpații Occidentali (februarie, martie, aprilie) și mai târziu în restul ramurilor carpatică (martie, aprilie, mai și chiar iunie). Ca urmare debitul cel mai mare al râurilor se

înregistrează tot primăvara, când de obicei topirea zăpezii se suprapune cu ploile de primăvară.

Prelungirea în timp a suprapunerii, mai ales pentru zonele înalte, până la începutul verii, face ca scurgerea de vară să fie ridicată (râurile cu obârșii în Carpații Orientali, 25-30%). Dacă pentru Carpații Occidentali cele mai coborâte valori ale scurgerii medii se înregistrează toamna, pentru cei Orientali și în parte cei Meridionali, acestea au loc iarna, când precipitațiile, dominant solide, și fără alternanță de ninsori cu topiri de zăpezi, nu permit o scurgere intensă de suprafață.

Debitul bogat și constant, în bună parte, ca și panta mare a profilelor longitudinale sunt caracteristici care determină potențialul hidroenergetic ridicat al râurilor carpatice. În plus, necesitățile de apă pentru alimentarea localităților, a unităților economice și pentru irigații, paralel cu nevoia regularizării nivelului râurilor, dau acumulărilor de apă din marile bazine artificiale montane funcții economice foarte complexe. Construcțiile de acest gen realizate până acum (Bistrița, Uz, Argeș, Lotru, Dunăre, Bârzava, Sadu, Someș etc) au o mare importanță pentru economia națională, concretizând politica de valorificare superioară a acestor importante bogății naturale ale țării, apele.

Toate aceste condiții fizico-geografice se răsfrâng direct și asupra aspectului pe care îl îmbracă **vegetația** în Carpați. Se evidențiază prezența în Carpații Românești a patru etaje vegetale:

- etajul alpin, care începe de la altitudinea de 2200 de metri pe înălțimile carpatice din sud, iar pe cele nordice de la 1900 de metri;
- etajul subalpin, la peste 1650-2200 de metri, în sud și 1500-1900 de metri, în nordul țării;
- etajul boreal, situat la peste 1300-1650 de metri, cu excepția nordului unde începe de la 1000-1500 de metri;
- etajul nemoral, la 200-1300 de metri, iar în nord la 400-1000 de metri.

Condițiile fizico-geografice specifice cu climat umed și în parte rece, cu o vegetație de pajiști alpine și întinse păduri, cu roci dure, în mare parte impermeabile, au oferit condiții pentru formarea **solurilor** cu profunzime redusă, dispuse într-o evidentă succesiune altitudinală. Astfel, solurile humico-silicaticice de pajiști alpine se găsesc pe cele mai ridicate culmi, ocupând cca 3,5% din suprafața Carpaților; solurile montane brune acide, podzolice brune și podzoluri humico-feriiluviale ocupă 24,8% din suprafața Carpaților și 8,1% din cea a țării; soluri montane brun-gălbui și brune acide pe 48%, cărora în secundar li se adaugă, în funcție de condițiile locale și alte tipuri pe suprafețe mai reduse și specifice nu numai pentru Carpați (brune și brun-gălbui de pădure, podzolice argilo-iluviale, rendzine și terra-rosa, hidromorfe etc.).

Valoarea ridicată a **resurselor naturale** ale Carpaților (pășuni, lemn, resurse minerale, ape, materiale de construcție etc.) ca și prezența numeroaselor depresiuni, a văilor largi sau a plaiurilor etajate, au permis o populare străveche a lor. În anii socialismului, așezările omenești de aici au fost electrificate, modernizate, dotate cu construcții culturale și scoase din izolarea lor prin amenajarea de căi de transport moderne.

Deosebirile genetice și fizico-geografice ale Carpaților Românești determină divizarea lor în trei mari unități geografice: Carpații Orientali, Carpații Meridionali și Carpații Occidentali.

Caractere fizico-geografice

Situați în centrul României, înconjurând Depresiunea Transilvaniei și constituind în ansamblu un adevărat bastion, Carpații concentrează în jurul lor marile unități morfologice ale dealurilor, podișurilor și câmpiilor. Ei alcătuiesc cea mai înaltă treaptă de relief și, prin poziția lor față de regiunile înconjurătoare, asigură dispoziția simetrică, în amfiteatru a

pământului românesc. Ca unitate structurală mai veche, consolidată de timpuriu, Carpații au jucat un rol important în formarea unităților înconjurătoare, atât ca sursă a sedimentelor acumulate în ariile depresionare din jur, cât și ca pivot rigid, având consecințe evidente în dirijarea evoluției geologice și în formarea reliefului mai tânăr. Totodată, ei reprezintă un bogat castel de ape, din care râurile se îndreaptă către Tisa, Dunăre și Prut.

Prin poziție, desfășurare și altitudine, Carpații produc modificări în dispunerea normală a zonelor geografice latitudinale și determină etajarea condițiilor biopedoclimatice din care rezultă structura variată a fondului funciar din țara noastră. În această privință, Carpații pot fi considerați, pe drept cuvânt, ca element polarizator al peisajului geografic, situând România într-o zonă de interferență a factorilor fizico-geografici din centrul, estul și sud-estul Europei.

Carpații Românești ocupă o suprafață de 66303 km², ceea ce reprezintă 27,8% din suprafața țării. Lanțul carpatic se desfășoară pe o lungime de peste 910 de km, între Valea Tisei, Defileul Dunării (Svinița) și Valea Someșului.

În lungul lor, Carpații au lățimi variabile: 80 de km între Oravița și Drobeta-Turnu Severin, 70 de km între Novaci și Petrești (Sebeș), 40 de km în sectorul Munților Făgăraș, 110 de km în regiunea curburii și între Prundu Bârgăului și Gura Humorului. Adăugăm la acestea lățimea Munților Apuseni de 140 de km între localitățile Miniș și Alba Iulia și 110 de km pe aliniamentul Oradea-Turda. De remarcat că lățimea cea mai mică a lanțului carpatic se situează în regiunea celor mai mari înălțimi-peste 2500 de metri, în Munții Făgăraș-în timp ce lățimile maxime corespund Munților cu altitudini ce rareori depășesc 1500-1700 de metri.

Relieful

Carpații se desfășoară pe teritoriul României sub forma unui lanț sinuos, determinat de dispoziția platformelor rigide din fața lor și de scufundarea, la sfârșitul cretacului, a compartimentului central-Depresiunea Transilvaniei. Ridicați în faze orogenetice succesive și alcătuiți din formațiuni geologice eterogene, ei prezintă o structură orografică complexă, cu variații regionale. Deși masivi în ansamblul lor, văile transversale adânci ale unor râuri ca Dunărea, Jiul, Oltul, Mureșul și Someșul au separat, în cadrul ramurilor carpatice, unități muntoase bine individualizate. Depresiunile tectonice și cele de eroziune din cuprinsul lor dețin cca 23% din arealul muntos. Acestea, împreună cu văile principale, parțial transversale au constituit vechi vetre de populare a Carpaților, iar pasurile de la obârșia acestora aflate la 800-1400 de metri, dar cele mai multe la 1000-1200 de metri altitudine, au înlesnit circulația peste munte, din Transilvania către regiunile circumcarpatice și invers.

Dintre cele trei ramuri principale ale Carpaților, recunoscute ca unități cu caractere geografice diferite și cu orientări corespunzătoare direcțiilor de cutare, Carpații Orientali ocupă mai mult de jumătate din spațiul muntos, restul revenind Carpaților Meridionali (21%) și Carpaților Occidentali (24%).

La scară planetară, Carpații fac parte din categoria munților cu altitudine mijlocie și mică: înălțimea medie generală este de cca 840 de metri, și aproape 90% din suprafața lor se situează sub 1500 de metri înălțime. Altitudinile sunt repartizate neuniform în cadrul celor trei unități carpatice. Cele mai mari înălțimi se întâlnesc în Carpații Meridionali, unde sunt frecvente înălțimile de peste 2000 de metri, iar 11 vârfuri depășesc 2500 de metri; printre acestea vârfurile Moldoveanu (2544 metri) și Negoiu (2535 metri) din masivul Făgăraș constituie punctele cele mai înalte din Carpații Românești. În Carpații Orientali vârfurile oscilează în jur de 1400-1500 de metri, cu toate că pe alocuri tind spre, sau chiar depășesc, 1800 de metri; numai în Munții Rodnei și Căliman acestea trec de 2000 de metri.

Altitudinile din Carpații Occidentali sunt și mai reduse, depășind cu puțin 1400 de metri în Munții Semenic și 1800 de metri în Munții Apuseni.

Din repartizarea inegală a înălțimilor reliefului rezultă diferențe însemnate în ceea ce privește nivelul mediu al altitudinilor: 1136 de metri în Carpații Meridionali, 950 de metri în cei Orientali și numai 654 de în cei Occidentali.

Relieful Carpaților Românești se caracterizează printr-o fragmentare accentuată (densitate de 0,5-3 kg/km²), datorată în special văilor fluviale. Energia reliefului cu valoare medie în jur de 600 de metri, atinge în mod local maxime de cca 1000 de metri, mai ales în Carpații Meridionali. Înclinările versanților sunt diferite, dar predomină cele de 10-30° în proporție de aproximativ 70%. Pantele abrupte (30-45°) sunt caracteristice masivelor de calcare și conglomerate precum și circurilor și văilor glaciare; în schimb, cele mai slabe înclinări, de numai câteva grade, se întâlnesc în cuprinsul suprafețelor de eroziune.

De-a lungul Carpaților se disting numeroase noduri orografice din care se desprind culmi secundare. Caracteristice sunt culmile rotunjite, prelungi și slab ondulate care domină văile adânci, care deseori coboară în trepte, înscriindu-se în nivelele generale de netezire a munților, corespunzătoare complexelor sculpturale Râu Șes și Gornovița. În domeniul șisturilor cristaline din Carpații Meridionali și Occidentali, interfluviile din regiunea înaltă sunt reprezentate de întinse poduri suspendate, conservate ca resturi ale peneplenei carpatice. Situate la altitudini mari, ele sunt foarte adesea mărginite de circuri glaciare. Creste zimțate ramificate, cu numeroase vârfuri semețe caracteristice reliefului alpin, se întâlnesc cu precădere în Carpații Meridionali, rezultat al eroziunii glaciare și periglaciare, ca și în unii munți alcătuiți din calcare masive.

Caracterele menționate relevă complexitatea morfologică a Carpaților, ca segment al sistemului alpino-carpato-himalayan, în condițiile generate de deplasarea plăcilor euroasiatice și africane, precum și a microplăcilor Mării Negre, moesice, transilvane și panonice în strânsă legătură cu evoluția rifturilor. Literatura de specialitate consemnează principalele elemente ale evoluției Carpaților. În accepțiunea acesteia, blocurile cristaline din Carpații Orientali și Meridionali sunt considerate microplăci carpatice fragmentate, consecința deplasării plăcii euroasiatice către sud-sud-vest și a celei africane în sens invers. Ca urmare, geosinclinalul carpato-balcanic s-a restrâns, iar microplaca moesică, opunând rezistență celor carpatice, segmentate în continuare, a produs curbarea Carpaților în regiunile Vrancei și a Porților de Fier. Ca procese dinamice, caracteristice sunt dezvoltarea unor pânze de șariaj, apariția unui nou aliniament de blocuri în zona Culoarului Bârgăului, formarea masivului Munților Apuseni, cutarea și deversarea către est a flișului cretacic și flișului paleogen, subducția plăcii est-europene și formarea lanțului vulcanic din Carpații Orientali, dinamica plăcilor din zona de curbură a Carpaților pusă în evidență de anomaliiile gravimetrice din Vrancea și de formarea Depresiunii Brașovului etc.

Configurația actuală a Carpaților, extensiunea și structura lor geologică se datorează unei îndelungate evoluții. În orogenezele precretacice s-au format șisturile cristaline prin metamorfozarea unor sedimente vechi și s-au pus în loc masivele granitoide care le străpung.

Istoria Carpaților începe de fapt cu orogeneza alpină desfășurată în mai multe faze.

Cutările din faza austriacă (apțian) și laramică (sfârșitul senonianului) au dus pentru prima oară la conturarea Carpaților, prin formarea unor pânze de șariaj (pânza getică în Carpații Meridionali, pânzele de Biharia și de Codru în Munții Apuseni și cutele-solzi din Carpații Orientali), concomitent cu scufundarea depresiunilor transilvană și panonică, cu cutarea flișului cretacic și cu alipirea lui la blocurile cristalino-mezozoice. Șirul unitar de munți a fost nivelat în paleogen, când s-a format peneplena carpatică – respectiv nivelele

complexului sculptural Borăscu-ale cărei urme se mai recunosc încă pe cele mai înalte culmi.

Înălțarea generală a Carpaților s-a produs în faza savică (oligocen superior-acvitanian), iar ramura lor orientală a căpătat noi dimensiuni prin cutarea și alipirea flișului paleogen la vechiul teritoriu montan.

În miocen și pliocen eroziunea a dus la formarea nivelelor complexelor sculpturale Râu Șes și Gornovița. Fazele orogene stircă, atică și valahă s-au manifestat în Carpați sub forma mișcărilor epirogenice, care au înălțat treptat edificiul montan împreună cu suprafețele lor de netezire, deformându-le. Ca evenimente mai însemnate menționăm marea transgresiune tortoniană, când apele mării au pătruns în bazinele posttectonice și au transformat temporar partea de vest a Carpaților într-un arhipelag, cu consecințe asupra perfectării nivelelor Râu Șes, și erupțiile vulcanice (sarmațian-cuaternar) care au adăugat Carpaților Orientali șirul de munți vulcanici pe latura lor transilvană, iar Munților Apuseni aparatele vulcanice din Munții Metaliferi. În urma înălțării în faza valahă, Carpații au dobândit înălțimea și dimensiunile lor actuale.

Pentru evoluția lor morfologică este de reținut faptul că mișcărilor epirogenice care au înălțat treptat (deși inegal) edificiul carpatic au menținut în permanență o diferență altitudinală între acesta și regiunile imediat învecinate. Ca urmare, Carpații se conturează ca o regiune expusă eroziunii, în timp ce regiunile pericarpatică au constituit întinse domenii de sedimentare marină, lacustră sau piemontană, și în același timp nivele de bază care au dirijat eroziunea din regiunea muntoasă.

În timpul fazelor de formare a Carpaților au existat condiții prielnice pentru geneza unor roci și substanțe minerale utile de mare importanță pentru economia României. Șisturile cristaline, o parte din sedimentele paleozoice și triasice și intruziunile de banatite conțin zăcăminte de mangan (Iacobeni, Delinești), cupru (Bălan), fier (Dognecea, Ghelari), bauxită (Munții Pădurea Craiului), ca și o serie de roci utile (feldspat, talc, mică albă, azbest, argile refractare, marmură și calcare compacte). La acestea se adaugă cărbunii din formațiunile liasice din Banat și din Carpații Meridionali. După fazele orogenice din cretacic, în bazinele intramontane, invadate de ape în diferitele epoci, s-au format zăcămintele de cărbune superior de la Petroșani și Comănești și lignitul din depresiunile Caransebeș și Bozovici. Formațiunile flișului conțin și ele unele resurse din care amintim zăcămintele de țiței din gresia eocenă de la Moinești și din gresia oligocenă de la Solonț, Zemeș și Săcel.

Erupțiile vulcanice din pliocen au avut o deosebită importanță pentru formarea minereurilor auro-argentifere și a celor complexe de sulfuri metalice din Munții Apuseni și din regiunea Baia Mare, a celor de fier de la Lueta, ca și a zăcămintului de sulf de la Căliman. La acestea se adaugă rocile eruptive (andezite, bazalte etc), folosite pentru construcții, și caolinul rezultat din alterarea acestora (Băile Harghita). Izvoarele minerale și mofetele, ca manifestări postvulcanice, au o mare răspândire în lanțul vulcanic Căliman-Harghita.

Perimetrele de exploatare au introdus modificări antropice remarcabile în peisajul carpatic: concentrări de așezări care, în majoritatea lor, au un profil urban bine precizat, cu funcții industriale importante, o rețea de drumuri de mare interes economic și însemnate schimbări în structura fondului funciar.

Complexitatea structurală și cea petrografică a Carpaților, precum și succesiunea sistemelor de modelare au avut o vădită influență în formarea și aspectul reliefului. Eroziunea fluviatilă diferențiată în funcție de litologie și structură a condus la formarea unor culoare mari.

Relieful dezvoltat pe șisturi cristaline și pe roci granitoide mai ales în Carpații Meridionali și Occidentali, și numai local în Carpații Orientali (Munții Rodnei și Munții

Maramureşului) formează puternice noduri orografice, culmi rotunjite, etajate, un sistem de văi înguste și adânci, cu frecvente rupturi de pantă. Tot pe aceste formațiuni se păstrează nivelele de eroziune, formele glaciare, un relief periglaciuar crionival reprezentativ. Rețeaua hidrografică adâncită anterior în pânzele de șariaj a prilejuit deschiderea unor ferestre și semiferestre tectonice, iar dezvelirea formațiunilor eterogene ale autohtonului conferă eroziunii un caracter epigenetic (Carpații Meridionali, Munții Apuseni). Tectonica foarte activă a contribuit la formarea munților-bloc în Carpații Meridionali și în Munții Banatului, delimitați de depresiuni și culoare depresionare (Valea Cernei, Depresiunea Petroșani, Depresiunea Loviștei). Horsturile și grabenele alături de detaliile morfostructurale înscrise de planurile de șistozitate amplifică aspectele de peisaj din Carpați-abrupturi tectonice și de eroziune, creste zimțate, relief rezidual, grohotișuri etc.

Un relief aparte în cadrul Carpaților îl formează calcarele, dolomitele și conglomeratele (cu elemente calcaroase sau cu ciment calcaros) cu grosimi apreciabile și puternic diaclazate. În condițiile morfoclimatice specifice (cu persistența fenomenelor de îngheț, cu înveliș nival de lungă durată sau cu precipitații abundente) se dezvoltă forme caracteristice de genul platourilor carstice din Munții Apuseni și Aninei; cheilor Bicazului, Nerei, Bârzavei, Carașului; câmpurilor de lapiezuri și dolinelor din platoul Vlașcău, peșterilor din Munții Mehedinți, Pădurea Craiului etc.

Formațiunile eterogene ale flișului și stilul propriu de cutare au generat în ansamblu un relief cu altitudini mai mici, dar foarte variat în detaliu, formele structurale și litologice constituind o trăsătură caracteristică. În Obcinele Bucovinei sau în Carpații de Curbură este caracteristică concordanța dintre dispoziția reliefului și liniile tectonice principale. Este astfel consemnat în literatura de specialitate tipul de relief derivat-inversat, rezultat al structurii în solzi care generează hogbackuri, iar în depozite puțin dure, depresiuni-culoare. Masive proeminente se dezvoltă pe gresiile de Fusaru în Munții Tarcău, pe gresia de Siriu în Munții Siriu, pe gresia de Kliwa în Muntele Goru, iar în Munții Ciucului și în Carpații de Curbură gresia de Cotumba generează un peisaj similar. În schimb, formațiunile moi ale flișului (argile, marne) constituie adesea domeniul de dezvoltare a văilor largi, a depresiunilor și de declanșare a alunecărilor.

Relieful vulcanic este bine reprezentat, gradul de conservare în peisaj și personalitatea sa sunt condiționate de vechimea erupțiilor (cele mai recente în Munții Gurghiu-Harghita), de caracterul și intensitatea lor, de mediul aerian sau acvatic în care au avut loc și de sistemul de fracturi pe care a evoluat. Astfel, rocile vulcanice neogene din Munții Căliman-Harghita, formează aparate vulcanice bine conservate, în care pot fi constituite cratere și caldere, conuri adventive și planeze. La acestea se adaugă întinsele podișuri de lavă și piroclastite moderat fragmentate de o rețea de văi tinere, cu caracter divergent sau convergent. Din cauza eroziunii foarte puternice, în Munții Metaliferi, din aparatele vulcanice s-au menținut numai dykuri și neckuri proeminente, iar în Munții Țibleș și în Bârgău sunt specifice formele subvulcanice exprimate în relief prin măguri.

Aspectele actuale ale reliefului Carpaților înregistrează efectele eroziunii declanșate odată cu definitivarea structurii lui geologice. Dacă eroziunea a afectat, în primul rând, regiunile consolidate în urma fazelor orogenice din cretacic, ea s-a extins ulterior și asupra zonei flișului, exondată și alipită Carpaților în fazele următoare. Indiferent de sistemele de modelare, în concordanță cu schimbările climatice din neozoic, edificiul carpatic a fost modelat în câteva etape, ajungându-se la suprafețele de eroziune cuprinse în cele trei complexe sculpturale (Borăscu, Râu Șes, Gornovița), trăsătura cea mai reprezentativă a reliefului carpatic. Regiunile dinspre poalele munților au fost parțial modelate de apele mărilor sau lacurilor, în timp ce cea mai mare parte a teritoriului a constituit domeniul modelării continentale.

Rețeaua bogată de văi brăzdează Carpații în toate sensurile-favorizată sau nu de litologia sau de anumite linii structurale-fiind condiționată de nivelele de bază generale sau locale și de modificarea în timp a acestora. Astfel, rețeaua hidrografică din Munții Apuseni a evoluat diferit în funcție de nivelele de bază din bazinul transilvan și cel panonic. În Carpații Orientali, văile s-au extins către est, pe măsura alipirii flișului la masivele cristaline și a retragerii țărmlui. Pe latura lor vestică, rețeaua de văi s-a modificat odată cu apariția lanțului vulcanic, iar depresiunile de baraj, în care s-au format lacuri, au devenit nivele de bază locale și importante regiuni de convergență a râurilor; în regiunea de la curbură, evoluția morfohidrografică a fost dirijată de apariția Depresiunii Brașov și a lacului respectiv, care și el a constituit un nivel de bază local. Mișcările tectonice din Carpații Meridionali și formarea unor depresiuni intramontane, vremelnice ocupate de ape, au stimulat eroziunea și au dus la formarea văilor transversale prin fenomene de captare și de antecedentă.

Ca urmare a înlănțuirii acestor fapte, cumpăna de ape principală din Carpați a suferit modificări suplimentare, greu de precizat pentru etapele mai vechi de evoluție. Cert este că în prezent în nenumărate locuri actuala cumpănă a apelor nu concordă cu linia celor mai mari înălțimi, punând în evidență captări efectuate sau iminente, intensitate inegală a eroziunii și tendințele de dezvoltare a unor bazine hidrografice în detrimentul altora.

Văile și depresiunile intracarpatică alcătuiesc areale care prin potențialul lor natural au concentrat o rețea de drumuri, așezări și o populație numeroasă. Ca urmare, presiunea umană asupra peisajului este evidentă. Mutațiile survenite în fondul funciar sunt spectaculoase, ceea ce face ca discontinuitatea geografică reprezentată de văi și depresiuni în masa carpatică să fie accentuată.

Trăsături biopedoclimatice și hidrologice

Carpații Românești se caracterizează printr-o mare varietate de peisaje, subliniate selectiv de elemente biopedoclimatice și hidrologice. Etajele de climă, desfășurarea latitudinală, expoziția, particularitățile locale sunt exprimate în compoziția vegetației, în acoperirea de soluri, în varietatea surselor de alimentare a rețelei hidrografice.

Principala rețea hidrografică este carpatică prin alimentare și regim, ceea ce face din Carpați un adevărat castel de apă, aici concentrându-se cca 66% din scurgerea medie multianuală a țării.

Din punct de vedere biogeografic, se constată că, în linii generale, Carpații Românești prezintă caracteristici comune cu cele ale sistemelor muntoase din Europa centrală și din nordul Peninsulei Balcanice.

Presiunea umană a dus la modificare substanțială a ecosistemelor carpatice: în multe masive limita superioară a pădurii a fost coborâtă cu cca 300-400 de metri sub cea naturală; pe mari porțiuni în locul vegetației forestiere s-au extins pajiștile secundare sau chiar în unele depresiuni intracarpatică culturile agricole. Variația pe verticală a condițiilor climatice, a vegetației și faunei determină individualizarea unor etaje biopedoclimatice cu caractere specifice. Valorile altitudinale ale limitelor acestor etaje sunt foarte relative; ele variază în funcție de expoziția versanților, fiind cu cca 100-200 de metri mai ridicate pe versanții sudici față de cei cu expoziție nordică, și de latitudine. Pe de altă parte, variațiile grosimii stratului de sol, microrelieful, circulația advectională intensă etc. pot determina local coborârea unor asociații vegetale mult sub limita etajelor pentru care sunt considerate caracteristice.

Etajul munților înalți

Se află la peste 1700 de metri altitudine și cuprinde 23% din masa carpatică. Acestuia îi este caracteristic un climat rece și umed, cu o intensă circulație a aerului care

implică dezvoltarea unor intense procese de gelifracție. Cantitatea mare de precipitații constituie sursa principală a alimentării unei rețele hidrografice (izvoare, râuri, lacuri) cu obârșii difuze. Acesta este și domeniul în care se concentrează cele mai numeroase lacuri glaciare (146), Lacul Mioarelor din Munții Făgăraș fiind situat la cea mai mare altitudine (2282 metri) din toți Carpații Românești și Lacul Șeselor din Munții Godeanu la cea mai mică altitudine din acest etaj (1712 metri). Regimul termic, cantitățile mari de oxigen dizolvat și ritmul rapid de aerisire sunt elemente de bază care fac ca la aceste altitudini mari, păstrăvul să se găsească în condiții optime de dezvoltare.

Sub aspect biogeografic, în cadrul său se individualizează două etaje cu particularități proprii.

Etajul alpin propriu-zis se desfășoară la peste 2000-2200 de metri altitudine. Durata sezonului de vegetație este scurtă, de 3-4 luni o pe an, solurile au un pH ridicat și aparțin tipurilor humico-silicatică și podzolice cu un profil slab diferențiat, bogate în humus acid, în condiții de umiditate ridicată (umiditatea relativă a aerului este în jur de 90%). Vegetația este sărăcăcioasă, predomină pajiștile scunde de coarnă cu numeroși mușchi și licheni, alături de grupările de plante scunde, adesea formând pernițe compacte și pâlcuri de arbuști pitici.

Etajul subalpin (numit de unii autori alpin inferior), situat între 1700-1800 de metri și 2000-2200 de metri, constituia în trecut domeniul de extensiune al tufărișurilor de jneapăn, ienupăr și smirdar și a rariștilor de limită. Activitatea antropică- defrișările și păstoritul intens-a condus la extinderea pajiștilor de părușcă și iarba stâncilor și pajiștilor de țapoșică. Pe versanții cu umiditate accentuată se dezvoltă tufărișurile de anin verde care, ca și jneapănul, coboară mult în domeniul forestier, în lungul culoarelor de avalanșe. În aceste condiții predomină umbrisolurile (solul negru acid, andosolul) și spodosolurile, solul brun feriiluvial și podzolul la care se constată o intensă spălare și debazeificare a materialului mineral. Pe văi și în circurile glaciare mai adăpostite zăpada se acumulează, alimentând rețeaua de văi sau formând cuvete nivale temporare.

Un reprezentant tipic al faunei alpine îl constituie capra neagră. Dintre păsări sunt caracteristice fâsa de munte, brumărița, acvila de munte. În lacurile alpine puțin adânci se întâlnesc tritoni.

Etajul munților mijlocii și scunzi

Este caracterizat printr-un climat moderat, favorabil dezvoltării pădurii, aici concentrându-se circa 60% din arealul forestier al țării. Culmile se situează de obicei deasupra nivelului norilor stratiformi, ceea ce favorizează creșterea insolației. Circulația aerului către limita superioară a etajului este dominantă din vest, nord-vest, cu viteze mari mai ales iarna și primăvara când se produc doborâturi masive în pădurile de rășinoase. Odată cu descreșterea altitudinii, circulația aerului este dirijată conform marilor culoare de vale și scade ca intensitate. Precipitațiile abundente (800-1200 ml anual) determină regimul de alimentare de tip carpatic, cu mai multe variante regionale și cu predominarea surselor pluvionivale, a unei bogate rețele hidrografice. Nivelul maxim de pluviozitate se situează la 1400-1800 metri altitudine, ceea ce face ca densitatea rețelei hidrografice să depășească frecvent 1 kg/km² în condițiile unor formațiuni geologice impermeabile.

Partea superioară a acestui etaj, între circa 1200-1400 și 1800 de metri altitudine, corespunde din punct de vedere biogeografic cu etajul pădurilor de molift (etajul boreal). În pajiștile secundare, formate pe locul molidișurilor defrișate, predomină păiușul roșu și țapoșica. Aceste pajiști se întâlnesc atât ca poieni în interiorul pădurilor cât și ca o fâșie de dimensiuni variabile mai sus de limita actuală a pădurii, în partea inferioară a golului de munte.

În funcție de variația condițiilor de relief, solurile brune podzolice și brune feriiluviale, alternează cu cele brune acide.

La altitudini mai coborâte, sub 1200-1400 de metri, se desfășoară subetajul pădurilor de fag și de amestec de fag cu rășinoase (partea superioară a etajului nemoral). Pe lângă făgetele pure, la altitudini mai mari sunt frecvente amestecurile de fag, brad și molid, iar la altitudini mai mici, făgeto-cărpinete. Ca urmare a exploatării preferențiale a bradului în trecut, brădeto-făgetele și brădetele au o răspândire mai mică. În schimb se întâlnesc adesea până la poala munților molidișuri compacte, rezultate din plantații sau condiționate de inversiunile de temperatură. În partea inferioară a acestui subetaj-pe povârnișuri însoțite, bine drenate și pe interfluvii netede-apar local gorunete cu caracter extrazonal.

În general predomină solurile brune acide; pe roci neutre și bazice se întâlnesc soluri brune eu-mezobazice, luvisoluri albice și soluri brune luvice.

Lumea animală caracteristică pădurilor de munte cuprinde diverse specii de vânat: cerbul, ursul, mistrețul, căprioara, la care se adaugă râsul, cocoșul de munte etc.

Varietatea și complexitatea peisajului carpatic, bogăția mare a fondului forestier, întinsele pășuni și fânețe, resursele climatice, de apă, la care se adaugă cele ale subsolului, conturează dimensiunile potențialului natural al Carpaților și au condiționat, în ultimele decenii, mutații importante în valorificarea superioară a acestuia, asigurând, totodată, menținerea calității mediului geografic.

Caractere de geografie umană și economică

Desfășurarea activităților umane în Carpații Românești a fost favorizată de condițiile naturale ale acestora, care se caracterizează, și sub raport social și economic, prin unitate regională și diversificare locală, oferind o mare varietate de resurse potențiale (minerale, de apă și vegetație).

Umanizarea a mers până la nivelul așezărilor de tip urban, contribuind efectiv la modificarea peisajului geografic, care s-a intensificat. Implicațiile și consecințele social economice s-au diversificat și s-au impus în peisaj, de-a lungul timpului, sub raport uman, cultural, economic, politic și administrativ, concomitent cu dezvoltarea modurilor de producție.

Factori care au influențat dezvoltarea umană și economică

Poziția geografică a Carpaților, la limitele Europei centrale și răsăritene, a imprimat aspecte de interferență, care se reflectă și în peisajul umanizat.

Desfășurat sub formă de cunună și înconjurând marea depresiune a Transilvaniei, „Carpații...ne apar în primul rând ca o serie de plaiuri mai mult sau mai puțin sculptate și așezate grosso modo în chip de cotrună” (Simion Mehedinți). Forma și direcțiile principalelor mari unități-Carpații Orientali, Meridionali și Occidentali-cu cele două recurbări, de la extremitățile de sud-este și sud-vest, au impus alcătuirea simetrică a întregului teritoriu, desfășurat, în general, ca un amfiteatru, cununa munților fiind înconjurată de contraforturile Subcarpaților, apoi de dealuri și câmpii, totul purtând însă amprenta regiunii muntoase, cu toate că aceasta reprezintă numai 27,8% din suprafața țării.

Poziția, geneza, alcătuirea geologică, relieful și celelalte elemente naturale ale Carpaților au imprimat originalitatea, unitatea și individualitatea spațiului geografic românesc. În același timp, ei au impus și coordonatele prioritare ale diversificării, manifestată mai ales în altitudine, căreia îi corespunde o etajare în sfera potențialului natural și economic.

Alcătuirea geologică a Carpaților-caracterul ei de dispunere longitudinală în Carpații Orientali, relativ unitară în Meridionali și deosebit de variată, în „mozaic”, în Occidentali-a determinat o mare varietate de resurse ale subsolului, începând cu

combustibili (cărbunii, mai ales), minereuri complexe neferoase și mai puțin din cele feroase, roci de construcții, ape minerale carbogazoase și termale, alte substanțe utile, din care se impune, mai ales în ultima vreme, sulful etc.

Dezvoltarea și intensificarea umanizării, cu toată suita de efecte social-economice, avut dintotdeauna un suport favorabil în particularitățile reliefului carpatic-energie și densitatea fragmentării moderate, frecvența pantelor și culmilor domoale, văi relativ largi, numeroase depresiuni. Vetrele așezărilor și principalele culturi se dezvoltă mai ales pe terasele care însoțesc râurile. Relieful dezvoltat de roci vulcanice, calcare și fliș se impune prin frecvența unui anumit profil economic, în funcție de bogăția și varietatea resurselor. Un rol important îl prezintă elementul pitoresc al reliefului, care favorizează promovarea turismului.

Vegetația spontană, fauna, culturile agricole și zootehnia sunt influențate de condiții climatice, rezultate din interferența maselor de aer mai umede din vest cu cele continentale mai uscate din est. Principalul fond floristic și faunistic al Carpaților, ca și al întregului teritoriu al României, este alcătuit din elemente central-europene și europene în general, ca urmare a intersectării aici a celor trei mari regiuni geografice europene-centrală, estică și sudică. Din punct de vedere al vegetației, poalele Carpaților Românești sunt acoperite de păduri de foioase (fag, mai ales), în timp ce culmile sunt domeniul coniferelor și al pășunilor și fânețelor naturale.

Influența condițiilor climatice este deosebit de tranșantă în aria carpatică și în privința plantelor cultivate, impunându-se culturile de grâu de primăvară, seară, orz, în pentru fuior, cartof, sfeclă de zahăr.

Resursele vegetale spontane și cele cultivate sunt influențate, însă, și de solurile aflate într-o mare varietate, dar predominând cele cu profil scurt și cu caracter scheletic. Etajarea specifică vegetației a impus și o dispunere în altitudine a unor domenii economice începând cu cel arabil, pe fundul depresiunilor, pe terasele râurilor și pe clinele domoale ale munților, mai ales în Carpații Occidentali, după care urmează domeniul economic al pădurilor, cu sectoarele sale poienite pe alocuri și, în fine, domeniul economic al pășunilor naturale.

Principala sursă de apă pentru ariile circumcarpatice o constituie râurile carpatice, cu ape de calitate. Regimul volumului de apă al rețelelor hidrografice din România este menținut, în timpul verii și în perioadele secetoase, de tipul hidric carpatic care asigură debite aproape constante, pe seama alimentării pluvionivale. Aria carpatică se înscrie în cadrul unității hidrogeografice a umidității excedentare, apele fiind folosite pentru hidroenergie, alimentarea cu apă potabilă, industrială și menajeră, pentru irigații.

Văile transversale, de străpungere completă sau parțială, în primul rând, văile longitudinale, pasurile și curmăturile, în al doilea rând au constituit, de-a lungul istoriei, punctele obligatorii de trecere, prin care Carpații Românești s-au integrat în relații de intercondiționare cu regiunile vecine.

Apele subterane se impun, la rândul lor, în potențialul economic național prin potabilitate, prin debite constante, prin importante resurse de ape minerale și termale.

Carpații, în ansamblul lor, au constituit, din preistorie și până în zilele noastre, o vatră sigură, cu bune adăposturi pentru populația autohtonă daco-getică și, ulterior, românească, în care se întruneau atât condiții naturale de apărare (abrupturi, creste, stâncări, defilee, păduri și ape repezi cu văi adânci), posibilități de trai (apă, terenuri pentru culturi, pășuni, fânețe, lemn, bogății miniere, pește), cât și condiții favorabile pentru schimb prin pasuri și trecători spre Moldova, Câmpia Română, Câmpia Banato-Crișană, Depresiunea Transilvaniei.

Peisajelor de munte-cu diversificările lor regionale, în funcție de altitudine, orientarea versanților, văilor și prezența depresiunilor intramontane-le corespund diverse

resurse potențiale folosite diferențiat în economie. Resursele sunt dominate de un important potențial hidroenergetic, de bogăția pădurilor (lemn și produse specifice partenerului pădurilor), de pășuni și fânețe naturale.

Diversificarea resurselor naturale generează o varietate de tipuri de activități economice și înscrie în profil teritorial areale de discontinuități geografice, diferențiate în cadrul celor trei ramuri carpatice românești.

Populația

Populația Carpaților formează o parte componentă a mediului geografic românesc, distinctă atât în succesiunea timpului, cât și în repartiția spațială, ca produs și totodată ca factor activ de transformare a peisajului geografic. Pe baza cunoașterii particularităților geografice ale distribuției populației se poate diferenția peisajul umanizat de cel natural, ca o realizare milenară a omului.

Originea și evoluția populației carpatice se înscrie și se integrează întru totul în ansamblul populației teritoriului României.

Elementul cel mai important în evoluția fazelor umanizării, a proceselor de populare a Carpaților Românești, îl constituie faptul că acest teritoriu s-a înscris ca parte integrantă, inseparabilă, de la început, în cadrul vetrei genetice a geto-dacilor.

Carpații Românești au contribuit, de asemenea, la păstrarea Romanității orientale, ei fiind ocoliți, în general, de populațiile migratoare. Ei au constituit un factor de cimentare și de omogenizare etnicolingvistică și culturală a daco-romanilor.

Carpații au prezentat în decursul istoriei o importanță majoră, exercitând influențe care au definit civilizația materială și spirituală a poporului român, încât statul, pe lângă trăsăturile dunărene și pontice, este, în același timp, și carpatic.

Munții, în ansamblul lor, nu oferă peste tot posibilități egale sau potențiale similare de așezare, circulație, pentru activități economice pe seama resurselor locale. Astfel, specifică este alternanța de convergențe, dispersii și discontinuități în privința condițiilor de locuire și de circulație, de activități economice, generând, pe alocuri, deosebiri sau asemănări, datorită unor influențe care în anumite puncte și areale înscriu diferențe de ritm, varietate și volum, creând, uneori, chiar confluente antropice.

Carpații, în genere, nu au respins, ci au atras populația. Din cele aproape 50 de milioane de oameni care locuiesc și muncesc în munții Europei, poporului român îi revine o pondere însemnată în vatra sa carpatică, în care ființează și astăzi circa 2500 de așezări rurale și 64 de orașe, dintre care unele de o deosebită însemnătate economică și culturală, ca Brașov, Petroșani, Hunedoara, Reșița, Vatra Dornei etc.

Repartiția populației din aria carpatică pe etaje de altitudine, a înregistrat un fenomen de pendulare între fundul văilor largi și al depresiunilor, pe de o parte, și rama muntoasă împădurită, pe de altă parte, fenomen determinat de o serie de factori social-politici și economico-geografic.

Elementul dominant în dinamica peisajului geografic îl reprezintă așezările omenești. Cele înfiripate inițial la limita pădurilor sau poienilor din păduri și în preajma apei au fost primele puncte de sprijin ale îndelungatei, dar permanentei și fermei acțiuni de umanizare a muntelui, de utilizare a naturii carpatice din jur, cu toate resursele sale.

Alături de condițiile naturale și de condițiile tehnologice, un rol de seamă în imprimarea trăsăturilor și particularităților geografice ale așezărilor carpatice l-au înscris preocupările economice ale locuitorilor. Așezările, situate inițial pe malurile apelor și în preajma pădurii, și-au extins ulterior vetrele la intersecția drumurilor cu apele flotabile, iar mai târziu cât mai aproape de șosele și de căi ferate, care oferă posibilități pentru dezvoltarea industriei și a serviciilor.

Activitățile economice au constituit elementul determinant al dezvoltării funcțiilor așezărilor. De la caz la caz, există astăzi în Carpați așezări rurale având ca funcție de bază zootehnia (păstoritul), economia forestieră, industria, turismul, dar și unele funcții complementare, de interes local, din domeniul culturii, comerțului, administrației. De regulă, însă, activitățile economice se împletesc, ceea ce face ca profilul economic să fie zootehnic-industrial, în timp ce în marile depresiuni, majoritatea așezărilor rurale au ca funcție dominantă agricultura.

Economia Carpaților

Condițiile naturale ale muntelui, cele mai aspre în comparație cu acelea ale regiunilor circumcarpatice, au impus activități economice dintre cele mai austere, ca mineritul, păstoritul și muncile forestiere. Așa au apărut diferențele deosebit de pronunțate între formele de existență și activități social-economice ale ariei de munte, față de aria circumcarpatică și intracarpatică.

Economia Carpaților are un caracter compensator în raport cu podișurile și câmpiile. În decursul istoriei, Carpații nu au reprezentat niciodată graniță politică și economică reală, ce au constituit acel liant care a păstrat neștirbite ocupațiile, legăturile comerciale, limba, cultura, obiceiurile, fondul autohton etno-folcloric, ale căror vetre principale sălășluiesc în regiunea de munte și la poalele sale. Nici din punct de vedere administrativ ei nu au constituit limite, fie că era vorba de țări, voievodate, ținuturi sau județe. Și astăzi, din cele 41 de unități administrative existente, 22 de județe cuprind între limitele lor regiuni de munte, dar și teritorii complementare-de deal, podiș și câmpie. Depresiunile și văile carpatice, culmile pe care aveau loc nedeile, „târgurile de două țări”, au constituit arii de regenerare, de revitalizare a vieții spirituale neaoșe românești. Pasurile și trecătorile au funcționat, de-a lungul mileniilor, drept axe de convergență și de dispersie a oamenilor, bunurilor materiale și valorilor spirituale. Depresiunile-care adăposteau micile „țări”, străvechi teritorii românești, - au constituit arii de polarizare a vieții economice și a culturii, din care și prin care se realiza umanizarea muntelui din jur. În totalitatea sa, regiunea carpatică a apărut viața patriarhală autohtonă în fața înstrăinării, a suportat influențe ale marilor civilizații și culturi ale Europei și Asiei, care au adăugat forme noi, dar a păstrat neatins fondul valoric autohton.

Din punct de vedere social-economic, muntele a exercitat o puternică influență asupra forței de muncă și economiei din Subcarpați, Dealurile Banato-Crișene, Depresiunea Transilvanei. În același timp, dealurile, podișurile și câmpiile au conferit Carpaților caracterul unei zone de complexe conexiuni geografice.

Potențialul economic natural se caracterizează printr-o varietate de resurse a căror valorificare a apărut și s-a dezvoltat în același timp cu umanizarea muntelui și cu evoluția social-economică a populației, component dinamic al mediului geografic, în condițiile unei societăți umane superior organizate.

Regiunea muntoasă a românilor, cu valorile sale naturale și economice, a contribuit din cele mai vechi timpuri, la apariția și dezvoltarea unei culturi materiale și spirituale alcătuite din elemente de mare însemnătate. Poporul român, care face parte din etniile Europei mijlocii și-au făurit o cultură populară, datorită țărănimii care poartă, în totalitatea sa, amprenta continuității și unității sale în timp și spațiu. Autohtonă și continuitatea românilor poate fi descifrată cu ușurință în ocupații, în port, în arhitectura țărănească, în obiceiuri și în folclor.

Agricultura și creșterea animalelor au îndelungate tradiții în regiunea de munte. Răspândirea agroteraselor atestă afirmațiile din scrierile anticilor, ele constituind o notă distinctă a peisajului carpatic umanizat. Agroterasele s-au format încă în perioada etnogenezei poporului român, ca rezultat al practicii agricole desfășurate pe terenurile

defrișate de la contactul versanților munților cu văile și depresiunile. Ele constituie o dovadă a continuității și priceperii populației românești în practica agricolă, prin arături și lucrări agroculturale pe curbele de nivel.

Creșterea ovinelor și bovinelor a fost favorizată de existența pășunilor și fânețelor. În domeniul creșterii ovinelor, Carpații Românești au constituit, din timpuri străvechi, locurile de vărat ale unor mari turme care, iarna, erau deplasate în regiunile de câmpie, adesea la foarte mari distanțe. Întotdeauna, animalele care au participat la transhumanța erau din rase montane, pentru care deplasarea de iarnă spre baltă și luncă nu prezenta pericole.

În regiunea de munte, românii au practicat, de-a lungul existenței lor milenare, și creșterea pomilor fructiferi și albinăritul.

Un rol la fel de însemnat, în închegarea culturii materiale și spirituale a românilor, l-a avut și pădurea, care acoperea 60-70% din întregul teritoriu, cele mai mari suprafețe fiind în regiunea muntoasă.

În legătură cu marea extensiune a pădurii s-a dezvoltat și arhitectura populară românească, Carpații în întregime făcând parte din domeniul arhitectural al lemnului, care se prezintă deosebit de unitar și este exprimat și dovedit printr-o mare varietate de forme regionale.

Meșteșugul olăritului-cu o vechime milenară în tot spațiul românilor-este prezent și în regiunea de munte. Dovezile vechimii mari a acestei îndeletniciri tradiționale sunt furnizate de tehnicile de modelare, cuptoarele de ars și tehnica de decorare.

Teritoriul carpatic românesc, cu rețeaua sa hidrografică extrem de bogată și cu ape permanente și repezi, se caracterizează prin prezența, încă, a unui însemnat număr de instalații industriale țărănești acționate de apă, pentru măcinat grăunțe, pentru produse textile și pentru fasonat lemnul.

Activitățile economice tradiționale-mineritul, exploatarea forestieră și prelucrarea lemnului, creșterea animalelor și, în depresiuni, cultura unor plante-au fost modernizate, în cea mai mare parte, și li s-au adăugat industria prelucrătoare și economia turismului.

În privința industriei metalurgice, muntele asigură cea mai mare parte din minereurile feroase, neferoase și cărbuni cocsificabili, acestea generând chiar importante grupări industriale (Brașov, Hunedoara, Oțelul Roșu, Reșița etc.). Industria construcțiilor de mașini se polarizează în grupările industriale de la Brașov și Reșița. Industria chimică are o pondere mai mică, nefiind specifică ariei carpatice, cu excepția industriei celulozei și hârtiei. În schimb, industria materialelor de construcții deține un loc important, mai cu seamă în extracția rocilor, dar și în producția lianților. Economia forestieră și industria de prelucrare a lemnului reprezintă o ramură industrială specifică muntelui, deși în prezent ponderea cea mai mare a acesteia se află în spațiul circumcarpatic. Industria textilă, a confecțiilor și alimentară sunt, de asemenea, specifice depresiunilor intramontane. Principalele grupări industriale carpatice, în ordinea ponderii, sunt Brașov, Hunedoara, Reșița, Petroșani, Comănești.

Industria mică constituie activitatea cu cele mai vechi tradiții, iar profilul acesteia prezintă o structură complexă axată în special pe prelucrarea lemnului, alături de care se evidențiază industria textilă, pielăria, ceramica, articolele de artizanat și produse alimentare cu specific local. În general, se constată o creștere a rolului industriei în economia Carpaților Românești, în dinamica peisajului și, mai ales, în procesul de urbanizare și de valorificare complexă a potențialului natural.

Potențialul turistic situează Carpații pe unul din primele locuri în cadrul economiei turismului din România. Analiza fondului turistic, natural și antropic, dotărilor tehnico-edilitare, infrastructurii și fluxului turistic arată că pe acest teritoriu există arii de interes național-ca de exemplu Valea Prahovei-Munții Bucegi-Culoarul Rucăr-Bran, Munții

Făgăraș, Retezat, Ceahlău, Rarău, Defileul Dunării, Munții Bihor (cu centrul la Stâna de Vale), Depresiunea Dornelor etc.-și arii de interes internațional, Obcinele Bucovinei, care se impun prin marea valoare a fondului cultural cu elemente de artă unice în lume, și Valea Cernei, a cărei valoare este cunoscută încă din antichitate, datorită izvoarelor minerale termale (Băile Herculane).

Marea bogăție și varietate a fondului turistic, amplificarea și modernizarea dotărilor tehnico-edilitare și infrastructurii situează Carpații Românești pe un loc important în ierarhia munților din Europa, cu atât mai mult, cu cât ei au altitudini mijlocii și pot fi străbătuți cu ușurință în toate direcțiile.

Contactul dintre natură și societate, amplificat de pătrunderea în intimitatea muntelui a civilizației moderne, a produs importante modificări în ecosistemele de munte și nu numai asupra acestora, dar și în sfera tradițiilor economice și culturale.

Continua modernizare a activităților economice, care se desfășoară în condiții dificile, impune restabilirea unor raporturi deseori zdruncinate între natura muntelui și activitățile societății și, mai ales, protejarea valorilor naturale umane și spirituale.

Bibliografie

Geografia României, vol III

Carpații Românești și Depresiunea Transilvanei, Editura Academiei, 1987